

Ane Nysæter

Vold i nære relasjoner

«Hva er risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn som har opplevd vold i nære relasjoner, og hvilke konsekvenser kan dette gi barna?»

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Samita Wilson

Mai 2023

Ane Nysæter

Vold i nære relasjoner

«Hva er risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn som har opplevd vold i nære relasjoner, og hvilke konsekvenser kan dette gi barna?»

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: Samita Wilson
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Målet for denne oppgaven har vært å finne ut av hva risiko- og beskyttelsesfaktorer er for barn som har opplevd vold i nære relasjoner, og hvilke konsekvenser dette kan få for barnet.

I teoridelen legger jeg frem teoretiske perspektiver og litteratur om vold, vold i nære relasjoner, traumer, tilknytning og Bronfenbrenners bioøkologiske modell. Oppgaven er forankret i sosialt arbeid og belyser temaet fra et barneperspektiv. Oppgaven viser at vold mot barn i nære relasjoner er et alvorlig problem, og det er derfor viktig å vite hva som kan være risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn som opplever dette, samtidig vite hvilke konsekvenser dette kan få for barnet.

I oppgaven er det benyttet metodetriangulering gjennom litteraturstudie. Det ble gjort litteratursøk for å finne vitenskapelige forskningsartikler. Disse artiklene er både kvantitative og kvalitative, og inneholder forskning som skal svare på problemstillingen.

Ut fra funnene fra de vitenskapelige forskningsartiklene, ser man at mange barn opplever vold i nære relasjoner. Vold og traumatiske opplevelser i barndommen øker risikoen for alvorlige konsekvenser og traumatisering. Barns erfaringer påvirker barnets arbeidsmodeller og vil legge føringer for oppfatningen man har til verden, andre og seg selv. Jeg ser på ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer barn, som opplever vold i nære relasjoner kan oppleve, og hvilke konsekvenser volden kan ha. Alle mennesker opplever risikofaktorer i løpet av livet. Miljøet man befinner seg i kan ha beskyttende faktorer for hvordan barnet opplever situasjonen. Avslutningsvis i oppgaven vil jeg presentere hva jeg har funnet ut av.

Abstract

In this thesis I will discuss the topic children experiencing maltreatment. I will be examining different risk and protective factors for children who have experienced maltreatment from a caregiver and look at the consequences this may have for the children.

In the theoretical part, I present theoretical perspectives and literature on violence, children experiencing maltreatment, trauma, attachment and Bronfenbrenner's bioecological model. The thesis is rooted in social work and clarify the topic from a children's perspective. The thesis shows that children experiencing maltreatment is a serious problem, and therefore it is important to know what risk factors and protective factors for children who experience this may be and at the same time have knowledge about what consequences this can entail.

This is a modified literature review which a systematic search has been used to find scientific research articles. The articles used are both quantitative and qualitative and contain research that will help answering the research question.

Based on the findings from the scientific research articles we can tell children experience maltreatment from a caregiver is a problem. Being exposed to violence and traumatic experiences in childhood will increase the risk of serious consequences and trauma. Children experiencing maltreatment will influence childrens internal working models and will affect the perception of the universe, other people and itself. I look at different risk and protective factors children who experience maltreatment may have and what consequences it can have. Everyone experiences risk factors during their lifetime. The environment they are in may have protective factors that will help how the child experiences the situation. At the end of the thesis, I will present the results.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag

Abstract

1.0 Innledning	4
1.1 Aktualisering.....	4
1.2 Bakgrunn for valg av tema.....	5
1.3 Sosial faglig relevans.....	5
1.4 Problemstilling.....	6
1.5 Avgrensning og videre oppbygging av oppgaven.....	6
1.6 Videre oppbygging av oppgaven.....	6
2.0 Metode.....	7
2.1 Hva er metode?.....	7
2.2 Litteraturstudie	7
2.3 Søkeprosessen	7
2.4 Kildekritikk.....	8
2.5 Fordeler og ulemper med litteraturstudier.....	8
3.0 Teoretiske perspektiver og relevant litteratur	9
3.1 Hva er vold?.....	9
3.2 Vold i nære relasjoner	10
3.3 Traumer	10
3.4 Risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn som opplever vold i nære relasjoner	11
3.5 Tilknytning	12
3.6 Indre arbeidsmodeller.....	13
3.7 Bronfenbrenners bioøkologiske modell	14
4.0 Resultat	15
5.0 Drøfting	17
5.1 Risiko- og beskyttelsesfaktorer knyttet opp til Bronfenbrenners bioøkologiske modell.....	17
5.1.1 Risiko- og beskyttelsesfaktorer innenfor mikrosystemet.....	18
5.1.2 Risiko- og beskyttelsesfaktorer innenfor mesosystemet.....	20
5.1.3 Risiko- og beskyttelsesfaktorer innenfor eksosystem.....	21
5.1.4 Risiko- og beskyttelsesfaktorer innenfor makrosystemet	23
6.0 Avslutning	25
7.0 Referanseliste:	27

1.0 Innledning

1.1 Aktualisering

Regjeringen karakteriserer vold som et samfunns- og folkehelseproblem (Justis- og beredskapsdepartementet, 2021, s. 12). I en norsk nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12-16 år fra 2019, kommer det frem at 1 av 5 har opplevd vold i nære relasjoner i oppveksten (Hafstad & Augusti, 2019, s. 34). Dette indikerer at vi står ovenfor et stort problem i samfunnet, da 20% av barn i alderen 12-16 opplever dette. Blindheim (2012) viser at vold og traumatiske opplevelser i barndommen utført av nære relasjoner, medfører større risiko for alvorlige konsekvenser for utvikling, helse og liv og traumatisering.

I oppgaven bruker jeg uttrykket nære relasjoner. Med dette mener jeg foreldre eller andre som fungerer i denne rollen for barnet. Jeg vil derfor ikke trekke inn onkler og tanter eller besteforeldre. Straffeloven §282 (2005) definerer nære relasjoner som [...] noen i sin omsorg eller husstand. Det er viktig å øke bevisstheten innen tematikken generelt, men også for sosialarbeidere. Dette kan bidra med å øke forståelsen til årsakene og vite hvordan man kan forebygge det. Oppgaven har som mål å bidra med kunnskap om hvordan vold i nære relasjoner påvirker barna og hvilke faktorer som kan beskytte eller øke risikoen for vold i nære relasjoner.

Barn har rett på en trygg oppvekst. Dette skal blant annet FNs konvensjon om barns rettigheter (1989). Konvensjonen tar for seg barns oppvekst og skal forebygge bruk av vold ovenfor barn. I Norge er det nulltoleranse for vold mot barn og flere lovverk sikrer dette (Løvgren, Stefansen, Smette og Mossige, 2017, s. 111). Både Grunnloven §104 (1814) og Barnelova (1981) lovfester barns rett mot vern fra vold og en trygg oppvekst

Barn utsatt for vold i nære relasjoner eller omsorgssystemer kan påvirke barnets vekst, utvikling, helse og livskvalitet (Holt, Larsen & Helland, 2022, s. 337). Smith, Brandtzæg & Torsteinson (2019) mener et omsorgssystem består av foreldre som har atferdssystem ovenfor barnet. Når omsorgssystemet svikter blir barnet utsatt for stress. Dette kan svekke barnets grunnleggende utvikling og trygghet. Dette skyldes barnets avhengighet av omsorgspersonene (Nordanger & Braarud, 2020, s. 29). Videre kan dette gjøre at barna utvikler en grunnleggende utrygghet og påvirker deres forhold til seg selv, andre mennesker og verden. En grunnleggende utrygghet kan oppstå hos barnet fordi det opplever svikt i reguleringsstøtten samtidig som hverdagen er uforutsigbar og utrygg (Nordanger & Braarud, 2020, s. 74). Kvello (2015)

poengterer at en skadelig omsorgsutøvelse rammer ulikt og avhenger av hvilke funksjonsområder som berøres, alvorlighetsgraden og varighet, samt barns robusthet/sårbarhet/høysensitivitet i tillegg til beskyttelsesfaktorer. De ulike sosiale miljøene man tilhører består av ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer. Dette er noe som kan påvirke hvordan voldsutsatte barn opplever og reagerer på volden de blir utsatt for. Regjeringen (2021) legger vekt på at kunnskap om risikofaktorer og konsekvenser av vold i nære relasjoner er avgjørende, og at dette kan bidra til forebygging og bedre hjelpe de utsatte.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Barn som opplever vold i nære relasjoner er et interessant og aktuelt tema i barnevern og sosialt arbeid. Det er et alvorlig samfunnsproblem som påvirker mange mennesker. Barns negative livserfaringer kan påvirke forutsetningene og mulighetene for å bli inkludert i samfunnet. Dette kan i det lange løp føre til store samfunnsproblemer, som for eksempel psykisk sykdom (Holt et al., 2022, s. 334). Bakgrunnen for valg av tema og problemstilling er basert på personlig interesse og erfaring fra feltet. Dette er et viktig tema å belyse for å øke bevisstheten om problemet og for å forstå påvirkningen risiko- og beskyttelsesfaktorer har. Dette kan bidra med å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner.

1.3 Sosial faglig relevans

I studiebeskrivelsen for bachelorstudium i sosialt arbeid kommer det til uttrykk hvilken kunnskap og kompetanse studenten skal tilegne seg. Et av disse målene er å bidra til å forebygge, redusere og løse sosiale utfordringer for barn, voksne, familier og grupper (NTNU, 2022). Oppgavens problemstilling omhandler barn og vold i hjemmet. Dette er et individuelt problem, men også et samfunnsproblem, da det påvirker mange mennesker og kan føre til dårlig livskvalitet.

Ifølge Fellesorganisasjonen (2019) er sosialarbeideres *samfunnsoppdrag å bistå mennesker som har behov for hjelp, sikre menneskeverdige levekår og livskvalitet*. Vold i nære relasjoner er et tema som kommer innunder levekår og livskvalitet. Holt et al. (2022) vektlegger viktigheten av at alle i hjelpeapparatet har kunnskap om konsekvensene det å bli utsatt for vold kan gi. Kunnskap kan bidra til mer helhetlig hjelp. Det er derfor viktig at sosialarbeidere har god kunnskap innenfor feltet, for å bidra til å stoppe og forhindre bruken av vold, samtidig bedre hjelpen til de utsatte. Det er avgjørende med en forståelse for at vold oppfattes ulikt fra

person til person, og det er derfor viktig å se personen i situasjonen. Dette kan gjøre at man bruker ressurser i personens miljø for å styrke støtten og beskyttelsen av vedkommende. Regjeringen (2021) hevder at kunnskap om risikofaktorer og konsekvenser av vold i nære relasjoner er avgjørende, og at dette kan bidra til forebygging og bedre hjelp for de utsatte. Dette er med på å styrke den sosialfaglige relevansen for problemstillingen min.

1.4 Problemstilling

Kunnskap om temaet vold i nære relasjoner er avgjørende for at barn og unge skal få en så god oppvekst som mulig. Bersvendsen og Hauges (2018, s. 108) viser at sosialarbeidere trenger kunnskap om å støtte barn som har opplevd vold i nære relasjoner, både for å avdekke og forhindre mer vold, men også for forståelsen av hvordan barns hverdag blir påvirket. En måte å gjøre dette på kan være å øke kunnskapen rundt hvilke risiko- og beskyttelsesfaktorer et barn har, når det gjelder vold i nære relasjoner. Samt se på hvilke konsekvenser dette kan medføre. Jeg har derfor valgt å ta for meg denne problemstillingen i oppgaven:

«Hva er risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn som har opplevd vold i nære relasjoner, og hvilke konsekvenser kan dette gi barna?»

1.5 Avgrensning og videre oppbygging av oppgaven

Oppgavens tema er omfattende og bredt, og på grunn av oppgavens omfang er det nødvendig å avgrense dette. Vold kan foregå på ulike arenaer og kan utøves av voksne mot voksne, voksne mot barn eller barn mot barn. Det finnes ulike typer vold, men i oppgaven har jeg brukt forskning om vold fra et generelt nivå. I oppgaven tar jeg utgangspunkt i at vold i nære relasjoner brukes om barn som gjentatte ganger over tid, har blitt utsatt for vold av en foresatt og opplever konsekvensene av dette. Med barn menes alle mennesker mellom 0-18 år. Grunnet oppgavens ordgrense har jeg valgt å se på temaet fra barnets perspektiv.

1.6 Videre oppbygging av oppgaven

Den første delen har vært en introduksjon til oppgavens tema og problemstilling.

Oppgavens andre del tar for seg metode og hvordan søkeprosessen har foregått.

Deretter vil jeg presentere teorier og litteratur som er knyttet opp til hvilke konsekvenser vold kan gi, og hva risiko- og beskyttelsesfaktorer kan være for voldsutsatte barn. Jeg har valgt å fokusere på teorier som omhandler vold og vold i nære relasjoner. Videre skal jeg diskutere

problemstillingen i lys av litteraturen som er presentert, se på hvilke konsekvenser barn kan få av vold i nære relasjoner i lys av teori om traumer, tilknytning, risiko- og beskyttelsesfaktorer og den bioøkologiske modellen. Avslutningsvis skal jeg oppsummere oppgavens viktigste punkter.

2.0 Metode

2.1 Hva er metode?

Metode er en fremgangsmåte eller teknikk for å skaffe eller etterprøve kunnskap og løse et problem. Metoden man velger bidrar med å innhente datamateriale man trenger. Aubert (2020, sitert i Dalland, 2020, s. 51&53) mener «*en metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder*». Valget av metode avhenger av hva som belyser problemstillingen på best måte. Jeg skal nå redegjøre for metode, søkeprosessen, kildekritikk og fordeler og ulemper ved metodevalget.

2.2 Litteraturstudie

De mest brukte metodene innen samfunnsvitenskapelige metoder er kvalitativ og kvantitativ forskning (Grønmo, 2016, s. 33). Metoden som er benyttet i oppgaven er en litteraturstudie, der jeg bruker forskning og litteratur for å svare på problemstillingen min (Dalland, 2019, s. 51). En litteraturstudie kan være både kvantitativ og kvalitativ. Det avhenger av datamaterialet som er innhentet og at den inneholder både kvantitative og kvalitative data. Oppgaven er en litteraturstudie. Metoden er ikke selvvalgt, men et formelt kriterium. Denne metoden vil være godt egnet og ved bruk av tidligere forskning vil man besvare problemstillingen på en god måte.

2.3 Søkeprosessen

Et litteratursøk handler i stor grad om å samle inn relevant litteratur og forskning som vil bidra til å svare på problemstillingen. For å innhente relevant litteratur har jeg gjennomført systematiske søk i databasene Oria og Idunn. Jeg brukte disse søkemotorene for å dekke temaet så grundig som mulig, men også fordi det er databaser anbefalt av instituttet.

Litteraturen er innhentet ved bruk av søkeord som «barn», «vold i nære relasjoner», «sårbare familier» «vold», «ettervirkning vold», «ettervirkning», «beskyttelse», «risiko», «tilknytning»

og «relasjoner», alene, men også i kombinasjon med hverandre. Dataen jeg har funnet ved bruk av disse søkeordene skal brukes og diskuteres opp mot problemstillingen.

Inklusjons- og eksklusjonskriteriene i søkene var at artiklene skulle vise barneperspektivet eller voksnes erfaringer fra deres barndom med vold i nære relasjoner. Jeg utførte søkene fra februar til april 2023. Jeg avgrenset alle søkene til forskningsartikler, som gjorde at utvalget jeg fikk opp var fagfelleverderte artikler. Jeg fant totalt 352 forskningsartikler gjennom litteratursøkene. For å finne de som passet best måtte jeg kritisk gjennomgå datamaterialet. Dette innebar at jeg analyserte og vurderte informasjonen som kom frem i dataen, og relevansen for oppgaven. Artiklene jeg har benyttet meg av er fra vitenskapelige tidsskrifter. Ved å ha en kritisk gjennomgang av dataen fikk jeg innblikk i artiklenes innhold, og det ble lettere å ekskludere artiklene som ikke passet oppgaven. Det var 312 artikler som ikke oppfylte inklusjonskriteriene og ble ekskludert. De resterende 40 artiklene ble lest i sin helhet. Etter ny kritisk gjennomgang endte jeg opp med å bruke 6 forskningsartikler i oppgaven.

2.4 Kildekritikk

Når man gjør litteratursøk, er det viktig å være kildekritisk. Kildekritikk handler om å vurdere kilden og informasjonen som kommer frem. Dette er viktig for å vurdere om innholdet er relevant, pålitelig og holdbart (Dalland, 2019, s. 150). I tillegg til fagfelleverderte artikler har jeg benyttet meg av bøker funnet gjennom universitetsbiblioteket ved bruk av søkeordene. Flere av bøkene har tidligere vært pensum og valgt av emneansvarlige. De er derfor kvalitetssikret og relevant for studiet. Videre har jeg også benyttet meg av biblioteket, både fysisk og digitalt. Ved å bruke biblioteket har jeg tatt i bruk kvalitetssikrede kilder som er relevant innenfor studiet (Dalland, 2019, s. 150).

2.5 Fordeler og ulemper med litteraturstudier

En fordel ved bruk av litteraturstudie som metode er at jeg bruker forskning som allerede eksisterer og slipper å innhente egen data og forskning. En innhentingsprosess er tidskrevende og kan være utfordrende med tanke på tilgang på respondenter. Litteraturstudier kan derfor være en tidsbesparende metode. Metoden presenterer dataen på en ryddig og oversiktlig måte, som kan gjøre at man tilegner seg ny kunnskap (NTNU, 2018, 11:50). Metoden kan bidra til å identifisere mangler innenfor temaet. Til tross for dette kan det være en ulempe å innhente eksisterende data. Det kan være utfordrende å vinkle temaet på en egen måte.

3.0 Teoretiske perspektiver og relevant litteratur

I denne delen av oppgaven skal jeg ta for meg teoretiske perspektiver og relevant litteratur for å svare på problemstillingen. Jeg ser på hva vold og vold i nære relasjoner er, slik at man får en bedre forståelse for dette. Videre ser jeg på teori om traumer og risiko- og beskyttelsesfaktorer barn som har opplevd vold i nære relasjoner kan ha. Etterfulgt av teori om tilknytning og indre arbeidsmodeller. Til slutt vil jeg se på Bronfenbrenners bioøkologiske modell, og hvordan barnet og miljøet gjensidig påvirker hverandre.

3.1 Hva er vold?

Vold er et begrep som kan fremstå vanskelig å definere. Isdal (2020, i Aadnanes, s. 36) definerer vold som *enhver handling som er rettet mot en annen, som skader, smerter, skremmer eller krenker, og som får personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe man ønsker*. Hva begrepet vold innebærer kommer ikke direkte frem. Dette kan skyldes at vold kan utøves på flere ulike måter, fysisk, psykisk, emosjonelt og seksuelt, men også fravær av omsorg. WHO's definisjon på vold er *«forsettlig bruk, eller trussel om bruk, av fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner eller en gruppe, som enten resulterer i, eller har høy sannsynlighet for å resultere i, død, fysisk eller psykisk skade, eller mangelfull utvikling»* (dinutvei, 2015). De fremhever at vold inkluderer fysisk og emosjonell neglisjering, seksuelle overgrep og omsorgssvikt.

Kulturelt og historisk sett er vold et omdiskutert tema. Dette er fordi ulike kulturer, biologi, sosiologi og autoriteter kan påvirke forestillingen man har på vold (Kvelling, 2014, s. 74). Vold er også mer akseptert som en del av oppdragelsen i noen kulturer og tidsepoker. Det har for eksempel tidligere blitt brukt for å bryte ned, men også for å opprettholde og styrke sosial orden i samfunnet (Hafstad & Augusti, 2019, s. 141). Det finnes ulike kulturelle forståelser for hva som er, og ikke er, akseptabel foreldreatferd. I Norge er enhver form for fysisk vold og avstraffelse mot barn forbudt, men i noen land og kulturer er for eksempel ørefik, lugging og lette slag med flat hånd aksepterte metoder for grense- og irttesetting (Hafstad & Augusti, 2019, s. 142). Løvgren et al. (2017) antar at den kulturelle normen i Norge mot å utøve vold ovenfor barn har blitt sterkere. De mener dette skyldes idealet om foreldrenes rolle og at vold mot barn er et brudd mot normalen. Dette kan gjøre at vold mot barn i Norge oppfattes «vanskeligere» å utøve.

3.2 Vold i nære relasjoner

Det er viktig å se på hva slags konsekvenser vold i nære relasjoner gir barn. Risiko- og beskyttelsesfaktorer er en viktig del å se på i arbeidet med vold. Barn som i oppveksten har opplevd traumatiske hendelser, som å bli utsatt for vold eller andre overgrep fra omsorgsrelasjoner kan medføre alvorlige konsekvenser (Nordanger & Braarud, 2017, s. 37). Dette kan for eksempel være traumer og dårligere utvikling. Bersvendsen og Hauge (2018) hevder at det er flere forhold som avgjør hvordan barnet påvirkes av volden. Dette kan være omfanget av volden, hvilken type vold, barnets alder og hvordan hjelp og oppfølging barnet får i etterkant. Alle mennesker har ulike ressurser og faktorer som kan være beskyttende og dempende, men også flere risikofaktorer som kan gjøre barnet mer sårbar. Omsorgssystemene barn har fremstår som den mest beskyttende faktoren for barnet. Denne beskyttelsesfaktoren vil ofte bestå av trygghet, stabilitet i omsorgsrelasjoner og støtte fra familiemedlemmer eller andre voksne.

3.3 Traumer

Forskning viser at traumer kan komme fra ulike ting, og det å bli utsatt for vold i nære relasjoner øker risikoen for traumatiske ettervirkninger (Bersvendsen & Hauge, 2018, s. 99). *Ordet traume betyr sår, noe som kan gjenspeile det å bli traumatisert som en subjektiv reaksjon* (Blindheim, 2021, s. 169). Store medisinske leksikon (2022) definerer et *traume som en fellesbetegnelse på alle slags kroppslige og mentale skader og belastninger som skyldes påvirkning utenfra*. Begrepet blir definert ulikt, men felles for definisjonene er at hendelsene senere kan føre til psykiske skader eller plager, og at hendelsene skremmer og er en trussel mot liv og helse. Traumer kan komme fra ulike ting, blant annet som et resultat av å bli utsatt for vold i nære relasjoner. Dette kan skyldes at barna har blitt utsatt for volden gjentatte ganger (Blindheim, 2021, s. 169). Når et barn blir utsatt for vold av en omsorgsperson kan dette tyde på at barnet blir utsatt for traumatiske hendelser samtidig som omsorgen svikter (Blindheim, 2021, s. 183). Det at barn lever under slike forhold kan være ødeleggende for vedkommende, både fordi det lever under slike forhold, men også fordi det ikke har tilgang til gode erfaringer. Disse erfaringene og belastningene kan påvirke barnet på flere områder. Barn er sårbare og i situasjoner hvor det er omsorgspersonene som utsetter barnet for vold, kan dette øke risikoen og konsekvensene barnet opplever i etterkant.

3.4 Risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn som opplever vold i nære relasjoner

Kvello (2014) omtaler risikofaktorer som en fellesbetegnelse på faktorer som øker faren for utvikling av psykiske lidelser, somatiske vansker, sosiale vansker eller en generelt dårligere utvikling. Beskyttelsesfaktorer er med på å dempe sannsynligheten for utvikling av vansker når risikofaktorene foreligger. Noen risikofaktorer kan være kroniske og det er de som ofte preger barnas utvikling (Kvello, 2014, s. 74). Risiko- og beskyttelsesfaktorer er vanskelig å definere. Dette kan skyldes at faktorene endres i takt med samfunnsutviklingen. Det kan også skyldes at risiko- og beskyttelsesfaktorene er individuelle, og det som er en risikofaktor for én, trenger ikke være det for en annen. Risiko- og beskyttelsesfaktorer utgjør både genetiske, biologiske, mentale, miljømessige og sosiale faktorer som kan øke eller dempe farer man står ovenfor (Kvello, 2015, s. 246).

Alle mennesker opplever risikofaktorer i løpet av livet. Hvordan man møter disse er avgjørende for hvor omfattende og stor påvirkning de kan ha. Resultatet av risikofaktorene har ofte sammenheng med beskyttelsesfaktorenes dempende effekt på risikoen. Obradovića (2015, sitert i Kvello, s. 247) mener det er samspillet mellom risiko- og beskyttelsesfaktorer som forklarer hvordan mennesker utvikler seg og livskvaliteten de opplever.

Risikofaktorer barn kan ha kan omhandle barnets temperament, lave evner, utrygg tilknytning, mangelfull stimulering og omsorg den første levetiden. Videre kan foreldrenes evner til å ta vare på barnet være avgjørende for samspillet mellom foreldre og barn. Foreldrenes egne erfaringer med omsorgssvikt, mishandling eller overgrep kan også være risiko- og beskyttelsesfaktorer (Kvello, 2015, s. 163). En slik faktor kan være om foreldrene er inkludert i samfunnet. Om dette er en risiko- eller beskyttelsesfaktor avhenger om foreldrene er integrert i samfunnet gjennom jobb eller utdanning. Videre kan foreldres rusmiddelbruk og psykiske helse være avgjørende faktorer for barnets sårbarhet. Dette er også faktorer som kan påvirke samspillet mellom foreldrene og barnet. Rusbruk og psykisk sykdom kan føre til at barnet ikke opplever omsorg, kjærlighet, grensesetting og kontroll, og disse risikofaktorene kan føre til at barnet blir utsatt for flere risikofaktorer. Oppvekstmiljøet rundt barnet og familien kan være både risiko- og beskyttelsesfaktorer, dette kommer an på hvilke ressurser, muligheter og faktorer som inngår i dette miljøet. I motsetning til dette vil trolig trygge tilknytningspersoner, sosialt nettverk, slekt, skolegang og fritidsaktiviteter ha positiv betydning for barnets oppvekst. Beskyttelsesfaktorer kan være barnets kompetanse, og sosiale og emosjonelle evner, samt

måten barnet håndterer vansker som oppstår (Kvillo, 2014, s. 75-76). I møte med risikofaktorer hjelper det å ha trygge relasjoner til voksne man har tillit til.

3.5 Tilknytning

Mennesket er avhengige av andre for å kunne overleve, og allerede fra man er nyfødt søker man kontakt med andre mennesker. Det er i samspillet med andre man lærer om verden, samfunnet og seg selv. Ainsworth (2019, sitert i Brandtzæg, Torsteinson & Smith, s. 16) definerer *tilknytning som et varig emosjonelt forhold som forener et barn med en omsorgsperson over tid og på tvers av fysisk avstand*. Tilknytning foregår på samme måte for alle mennesker og handler om hvordan barn i tidlig utvikling danner relasjoner og knytter følelser til andre (Tetzchner, 2012, s. 41). Tilknytning gir ofte en følelse av trygghet, men i tilfeller hvor barn utsettes for omsorgssvikt, vold eller overgrep vil antageligvis ikke barnet oppleve tilknytningen som trygg. Disse barna kan oppleve det som vanskelig å ha tillit til andre og vil derfor ha en desorientert tilknytning (Smith et al., 2019, s. 20).

Tilknytningsatferden den enkelte har påvirkes av ulike faktorer og individuelle forskjeller. John Bowlby har forsket på tilknytningen barnet har til foreldrene. Han mener omsorgssystemet gradvis utvikles, og at menneskene systemet innebærer har en forpliktelse om å være tilgjengelig ovenfor barnet (Tetzchner, 2012, s. 542). Bowlby mener tilknytningspersoner har et atferdssystem for barn, det vil si at man er en sensitiv omsorgsperson og responderer når et barn gir signaler, som for eksempel gråt. Smith et al. (2019) legger til grunn at en omsorgsperson skal være psykologisk tilgjengelig, hjelpsom og sensitiv ovenfor barnet.

Jacobsen (2009) erkjenner at et barn kan ha flere tilknytningspersoner. Dette kan være foreldre, andre familiemedlemmer og personalet på skolen. Samtidig viser tilknytningsteorien at barn, under gunstige forhold, har en voksen tilknytningsperson som er viktigere enn andre, og at vedkommende fungerer som en trygg havn. Relasjoner bygger på samhandlingsprosesser som skaper tillit og trygghet, og gir en opplevelse av troverdighet og tilknytning (Paulsen, Aune, Melting, Stormyr & Berg, 2017, s. 87). Relasjonen og samspillet mellom et barn og en tilknytningsperson kan for eksempel gjenspeiles i aktiviteter som lek.

Relasjonene man inngår i danner grunnlaget for hvordan man møter andre mennesker.

Mennesker, som i barndommen har opplevd vold i nære relasjoner, kan oppleve utfordringer med å ha tillit til andre mennesker på bakgrunn av tidligere relasjonelle erfaringer. Barnet kan slite med relasjoner og oppleve dette som utrygt. Å miste en tilknytningsperson eller oppleve brudd i tilknytningen er noe individer reagerer ulikt på, og noen er mer sårbare for dette enn andre. Van der Hart et al., (2012, sitert i Blindheim, s. 183) *viser særlig til at hendelser som inkluderer tap av tilknytning, og svik fra viktige tilknytningspersoner også øker sjansen for traumatisering*. Barn som opplever å miste tilknytningspersoner ved flere anledninger, kan oppleve at dette fører til negative konsekvenser. Barn kan for eksempel oppleve *atskillelse og tap i situasjoner hvor omsorgspersonen fysisk er til stede, men ikke er tilgjengelig, og oppfører seg distansert og lite imøtekommende ovenfor barnet* (Smith et al., 2019, 148). Det kan også skje dersom et barn opplever en traumatisk hendelse, som å bli utsatt for vold av en omsorgsgiver. Dette kan videre føre til at barnet får en utrygg tilknytningsstil, som igjen kan føre til flere konsekvenser som utfordringer med å stole på folk og bygge relasjoner (Paulsen et al., 2017, s. 88). Bowlby (1982) viser også at den kognitive utviklingen påvirkes av tilknytningsforløpet.

3.6 Indre arbeidsmodeller

De relasjonelle erfaringene man får i barndommen fungerer som indre arbeidsmodeller. Dette er kognitive representasjoner eller forståelser som brukes i møte med omverdenen og i nye relasjoner. Barnets arbeidsmodeller formes av barnets erfaringer, følelser, handlingsmønstre og forventninger. Arbeidsmodellene skal ifølge Bowlby (1982) fungere som grunnlaget for barnets oppfattelse og forventning til andre og seg selv (Tetzchner, 2012, s. 555). Arbeidsmodellene kan for eksempel handle om erfaringer barnet har med å bli oppfattet av tilknytningspersonen, som gjør at barnet får forventninger om hvordan tilknytningspersonen vil handle ovenfor barnet senere. Bowlby (1982) mener de første tilknytningspersonene er avgjørende for barnets senere fungering, og at arbeidsmodellene legger sterke føringer for senere utvikling av relasjoner. På grunn av dette kan barn som opplever alvorlige stressbelastningene og lite sensitivitet få utfordret og muligens endret arbeidsmodellene sine. Dette skyldes hjernens plastisitet. Dette betyr at hjernen endrer seg etter erfaringer og tilpasser miljøet man befinner seg i (Blindheim, 2012, s. 173). Som følge av hjernens plastisitet kan voldsutsatte barns virkelighetsoppfattelse bli en utfordring på grunn av erfaringene de har opplevd og blitt utsatt for (Blindheim, 2012, s. 174). Barn som vokser opp i utrygge miljøer vil trolig få en forståelse om at verden og mennesker er utrygge og uforutsigbare. Øverlien (2012) viser også at dette vil prege barnas liv.

3.7 Bronfenbrenners bioøkologiske modell

Bronfenbrenners (1979) bioøkologiske modell går under transaksjonsmodellen. Denne modellen beskriver hvordan et barn og miljøet står i et gjensidig påvirkningsforhold til hverandre over tid (Kvello, 2015, s. 22). Teorien ser på hvilke systemer oppvekstmiljøer består av, hvordan relasjoner er og hvilke arenaer man ferdes på. Videre ser den på om dette er biologisk eller miljøpåvirket, samt hvordan dette er knyttet til risiko- og beskyttelsesfaktorer (Kvello, 2014, s. 62). Modellen kan sees på som *biopsykososial, altså at mennesker er et resultat av påvirkning og forutsetninger med hensyn til biologi, psykologi og miljø* (Kvello, 2015, s. 23). Bronfenbrenners bioøkologiske modell er delt inn i fire systemer; mikro-, meso-, ekso- og makrosystemet. Det første systemet er mikrosystemet og det består av miljøene barnet er i til daglig. Dette kan være familie, skole, fritidsaktiviteter og nærmiljøet. Et kjennetegn ved mikrosystem er at de foregår i personlige relasjoner. Her legges det vekt på barnets utvikling, relasjoner og, følelsesmessig engasjement over lengre tid. Samspillet mellom de ulike mikrosystemene kan fortelle noe om oppvekstmiljøet barnet har.

Barnets muligheter for utvikling i et miljø kan vurderes ut fra formen på dem, kraften eller intensiteten i dem, sammenhengen de er i, og retningen på dem (Kvello, 2014, s. 68). Endringer i miljøet barnet befinner seg i, for eksempel det å starte på skolen, få søsken eller å flytte, vil føre til at barnet utsettes for nye muligheter. Dette kan utsette barnet for læring og det er avgjørende at miljøet legger til rette for muligheten barnet har i å delta. Dette kan være positivt for barnet fordi det inngår i nye relasjoner og eksponeres for andre roller og aktiviteter. I motsetning kan det også være en trussel ovenfor barnet, dersom det ikke har den kompetansen det nye miljøet krever. Mesosystemet er det andre systemet, og det oppstår ved at barnet inntreffer i to eller flere mikrosystem. Dersom det er svakheter eller utfordringer i ett mikrosystem kan noe av dette kompenseres av styrker fra andre mikrosystem (Kvello, 2015, s. 69). Mesosystem kan blant annet være barn som opplever vold i nære relasjoner og hvordan dette påvirker barnet når det er på skolen. Det tredje systemet er eksosystemet. Dette systemet påvirker barnets utvikling indirekte. Dette kan være forhold ved arbeidsplassen som påvirker familien, venner av foreldrene eller kontakten mellom skole og hjem. *Makrosystemet er det fjerde systemet og dette omfatter de ideologiske, økonomiske, historiske tradisjoner og politiske prioriteringer og beslutninger som tas for samfunnet* (Kvello, 2015, s. 70). Dette kan være beslutninger som omhandler, plikten til grunnskoleutdanning, trygdeordninger og fødselspermisjon som kan påvirke makrosystemet. Det som skjer på dette nivået skaper rammer i samfunnet, som igjen vil påvirke menneskenes liv i samfunnet. Man kan påvirke makrosystemet ved å delta på

politiske valg og avstemninger. Et annet eksempel kan være mulighetene lokale politiske organer har for å påvirke barnets nærmiljø.

4.0 Resultat

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere de ulike vitenskapelige artiklene jeg har valgt å bruke i oppgaven. De ulike artiklenes mål og hovedfunn. Videre vil jeg forklare hvilken metodikk som er brukt, hvor mange og hvem som har deltatt i forskningen.

4.1 Litteratur

«*Da skjønnte jeg at nå smeller det snart*» av Bersvendsen og Hauge (2018) er en undersøkelse av syv voksne som opplevde vold av sine omsorgspersoner i barndommen. Artikkelen bruker narrativ- og sosiokulturell teori for å prøve å forstå de utsattes perspektiv, opplevelse og forståelse av volden de ble utsatt for. Hovedfunnene i artikkelen viser at barna som levde i hjem med vold, ofte kunne forutse at vold ville skje, og at barna fant måter som ville forhindre omsorgspersonene å utøve vold. Det kommer videre frem at vold i hjemmet endrer barns oppvekstbetingelser, også når volden ikke lenger er en del av hverdagen deres.

Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet av Paulsen, Aune, Melting, Stormyr og Berg (2017) er en artikkel som ser på hvorfor relasjon og tilknytning er viktig i møte med sårbare barn. Artikkelen er relevant for oppgaven ved å vise hvordan en god relasjon kan sees på som en beskyttelsesfaktor. 22 Ungdommer fra Gartnerhaugen har bidratt i intervju og delt erfaringer. Målet med artikkelen er å vise hvordan relasjonsarbeid med ungdom i barnevernet kan være nyttig, og synliggjøre hvordan Gartnerhaugen jobber med dette i møte med ungdommen. Hovedfunnene i artikkelen er at en god relasjon lettere kan føre til medvirkning, støtte, mestring og anerkjennelse. En god relasjon tar tid å bygge, og baseres på tillit, tid og tilpasning til den enkelte.

Løvgren, Stefansen, Smette og Mossiges artikkel *Barn og unges utsatthet for fysisk vold fra foreldre. Endringer i mild og grov vold fra 2007 til 2015* undersøker endringer i barn og unges utsatthet for vold fra foreldre, samtidig som de ser på elementer i familien som kan ha sammenhenger med voldsutøvelsen. Artikkelen bygger på to undersøkelser hvor 7033 ungdommer deltok i UngVold 2007 og 4530 ungdommer deltok i UngVold 2015. Undersøkelsene er sammenlignbare fordi de har samme spørsmål og er utført likt. Artikkelen

gir viktig kunnskap rundt vold i hjemmet og forhold som kan påvirke dette. Hovedfunnene i artikkelen er at man kan se sterke sammenhenger mellom familierelaterte faktorer, som for eksempel foreldres rusbruk og økonomi og barnas utsatthet for vold.

Foreldres nabolagsstrategier for barn og unge: danne, styrke og skjerme av Brattbakk (2022), er en artikkel som ser på nabolaget som en vesentlig del av barns oppvekstmiljø og ser på hvordan nærmiljøet påvirker barnets senere livssjanser. Artikkelen er utviklet på resultater fra forfatterens kvantitative og kvalitative studier av nabolag, foreldre, barn og unge i Oslo, der byområder med omfattende levekårsutfordringer vektlegges. Hovedfunnene i artikkelen er at foreldres oppdragerstil har en betydning for samspillet mellom barnet og nabolaget. Artikkelen ser på oppvekstmiljø fra flere perspektiver. Jeg har valgt å bruke denne i oppgaven for å se på barnets oppvekstmiljø og nabolag og ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer barnet sosiale arenaer kan ha. Samtidig som jeg vil se på ulike konsekvenser et nabolag og oppvekstmiljø kan ha for barn.

Øverlien med *Vold i hjemmet- barns strategier* (2012) er bygd på 25 intervjuer og analyser av barn og unge som har opplevd at far har utsatt mor for vold. Formålet med studien er å forstå hvordan barn som opplever vold i hjemmet, deres handlingsstrategier og hvordan handlingene deres kan forstås. Hovedfunnene i studien er at barn har ulike handlingsstrategier for å forebygge vold, og at barna søker hjelp og sørger for å passe på andre familiemedlemmer. Teksten er relevant fordi barna lever i et hjem med vold, selv om de ikke direkte blir utsatt for vold. Øverlien (2012) mener barn som er vitne til vold, opplever volden med alle sansene, og at de derfor på lik linje blir utsatt for volden. Derfor vil barnas handlingsstrategier, erfaringer og konsekvenser kunne samsvare med å selv bli utsatt for vold i nære relasjoner.

NKVTS Rapport 4-19: *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten* er en nasjonal undersøkelse gjort av over 9000 ungdom mellom 12 til 16 år. Metoden fra rapporten var en tverrsnittsundersøkelse, som besto av et spørreskjema. Målet med rapporten var å undersøke omfanget av erfaringer med vold hos barn og unge i Norge. Undersøkelsen viser forekomsten av vold og omsorgssvikt, ulike bakgrunnsfaktorer som kan være avgjørende for dette. Funnene viser at 1 av 5 barn opplever vold i hjemmet. Undersøkelsen beskriver forekomsten av vold, bakgrunnsfaktorer og utsatthet. Rapporten er brukt i oppgaven og viser blant annet konkrete tall i forekomsten av vold.

5.0 Drøfting

I lys av Bronfenbrenners bioøkologiske modell skal jeg diskutere hva *risiko- og beskyttelsesfaktorer er for barn som har opplevd vold, og hvilke konsekvenser dette kan gi barna*. I denne sammenhengen kan man forestille seg en trygg harmonisk familie og en uforutsigbar og voldelig familie, som to motpoler. Risikoene disse motpol-familiene blir utsatt for vil trolig være ulike, og for eksempel i en familie med vold i nære relasjoner kan hverdagen i seg selv være en risiko. Jeg skal forsøke å finne svar på hva som kan være risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn som har opplevd vold i nære relasjoner, samt konsekvensene dette kan gi barn.

Å leve under forhold som kan være ødeleggende for vedkommende kan være skadelig på grunn av situasjonen, men også fordi man ikke har mulighet til å få gode erfaringer- noe som er avgjørende for barnas utvikling. Barn som utsettes for vold i nære relasjoner utsettes for omsorgssvikt og kan oppleve traumer på grunn av dette.

5.1 Risiko- og beskyttelsesfaktorer knyttet opp til Bronfenbrenners bioøkologiske modell

Bronfenbrenners bioøkologiske modell kan brukes for å forstå barns sårbarhet, og kategorisere og sortere barnets risiko- og beskyttelsesfaktorer. Modellen ser på individet og miljøet som en helhet. Barnet inngår i oppvekstmiljøer som kan forstås på ulike nivåer, og disse vil påvirke barnets utvikling. Det vil være viktig å se personen i situasjonen og huske at alle barn har ulike ressurser og muligheter i miljøene de tilhører.

Jeg har tidligere sett på hvordan kognitive arbeidsmodeller lages gjennom tidlige erfaringer. Den narrative teorien legger vekt på hvordan barns erfaringer og hendelser blir gjort sammenhengende ved at de settes sammen og får en struktur (Bersvendsen og Hauge, 2018, s. 99). Barns tidligere erfaringer og arbeidsmodeller danner grunnlaget for hvordan man oppfatter og forstår verden, andre mennesker og seg selv, samt hvilke forventninger man har. Hendelser og erfaringer som skjer ofte og regelmessig vil bli inkludert i arbeidsmodellene barnet har, og dette kan for eksempel være ritualer ved måltider, leggetid og voldshendelser. Bersvendsen og Hauge (2018) mener barn som opplever vold i nære relasjoner ofte vil lage forestillinger og arbeidsmodeller etter deres oppfatning av verden som utrygg og farlig. Arbeidsmodellene man har kan endres etter hvert som man får nye erfaringer (Jacobsen, 2009, s. 43). På grunn av dette kan arbeidsmodellene både være en risiko- og beskyttelsesfaktor. Arbeidsmodellene kan være

en beskyttelsesfaktor for å bli utsatt for vold og trusler i nære relasjoner, dersom de innebærer en trygg og støttende tilknytning til omsorgspersonene sine. På den andre siden kan negative arbeidsmodeller øke risikoen for å bli utsatt for vold i nære relasjoner på grunn av negative erfaringer som legger føringer for barnet senere liv. En annen beskyttelsesfaktor med arbeidsmodellene kan være at de langsomt kan endres med de nye erfaringene.

5.1.1 Risiko- og beskyttelsesfaktorer innenfor mikrosystemet

Det er flere forhold i barnets oppvekstmiljø som kan være assosiert med barns utsatthet for vold. Mikrosystemet involverer de miljøene barnet omgås daglig, og kan være barnets familie, skole, fritidsaktiviteter og nærmiljøet (Hafstad & Augusti, 2019, s. 34). Bersvendsen og Hauge (2018) hevder det er flere forhold som påvirker konsekvensene barnet vil oppleve. Dette kan være omfanget av volden, typen vold, barnets alder, og hvilken hjelp og oppfølging barnet får i etterkant. Kvello (2014) mener det er biologiske, genetiske, mentale, miljømessige og sosiale faktorer som påvirker dette. Å oppleve vold i nære relasjoner kan sees på som det vanskeligste og potensielt mest skadelige et barn kan oppleve. Hafstad og Augusti (2019) poengterer at barn utsatt for vold av en omsorgsperson vil få større konsekvenser, enn dersom volden hadde rammet utenfor familien. Bersvendsen og Hauge (2018) viser også at å bli utsatt for vold av omsorgspersoner vil påvirke barnets utvikling, helse og liv. Dette viser at det å bli utsatt for vold av nære relasjoner vil ha store konsekvenser for barnet. I motsetning til dette viser Øverlien (2012) at barna utsetter seg selv for risiko i hjemmet, ved å prøve og unngå at volden skal eskalere eller ramme andre familiemedlemmer. Dette kan være en overlevelsesmekanisme barnet bruker for å ha kontroll på situasjonen. Samtidig kan atferden forklares ved at barnet blir utsatt for latent vold og at handlinger og atferden skal dempe risikoen for at vold oppstår. Latent vold er en betegnelse for å leve i vedvarende frykt for voldsepisoder (Kvello, 2015, s. 369).

Tidligere har vi sett på tilknytning og hvordan tilknytning skaper relasjoner. Paulsen et al. (2017) beskriver at å være tilgjengelig for barn og unge skaper trygghet. En positiv og trygg tilknytning kan styrke barnets selvtillit, selvfølelse og evne til å håndtere vanskelige situasjoner og stress. Smith et al. (2019) legger til grunn at barn får god tilknytning dersom man er psykologisk tilgjengelig, hjelpsom og sensitiv ovenfor barnet. Han mener det vil være skadelig når det ikke er det.

Tilknytningserfaringene barn har vil være avgjørende for deres senere liv. Smith et al. (2019) påpeker at barnets kunnskap og erfaringer om tilknytningsrelasjoner vil ha betydning for barnets utsatthet for vold i nære relasjoner. Jacobsen (2009) mener en utrygg barndom fører til

tilknytningsproblemer og vansker i møte med andre mennesker. Dette kan forklares ved at barnets arbeidsmodeller og erfaringer legger sterke føringer for barnets senere utvikling. For eksempel hevder Kvello (2015) at et barn med trygg tilknytning kan utvikle en utrygg tilknytning dersom barnet blir utsatt for vold eller overgrep. Brattbakk (2022) dokumenterer at en utrygg tilknytningsstil kan skyldes erfaringer, psykisk sykdom, kulturell tilhørighet eller et høyt familiestress. En trygg tilknytningsstil kan altså utvikles til en utrygg dersom man opplever negative belastninger, som voldshendelser. Dette viser at barns erfaring vil påvirke barnets senere relasjonelle-fungering og tilknytningsmetoder.

Hafstad og Augusti (2019) mener relasjonen barnet har til voldsutøveren har betydning for barnets opplevelse og konsekvenser. Dette er fordi vold i nære relasjoner gjør at barnets grunnleggende behov for trygghet i oppveksten ikke oppfylles. Brudd i tilknytningsrelasjoner kan skyldes at omsorgspersonen ved flere anledninger er utilgjengelig for barnet. Barnets gjentatte negative erfaringer og forventninger om hvordan nære relasjoner er og fungerer, kan føre til relasjonelle problemer (Smith et al., 2019, s. 60). I likhet mener også Kvello (2015) at brudd i relasjoner er en risikofaktor. Barn som opplever vold i nære relasjoner kan ha internaliserende- og emosjonelle vansker, dette kan skyldes lite stabilitet, trygghet og støtte i barndommen. Brattbakk (2022) hevder at barn som opplever lite støtte og dårlig samspill med foreldrene gjør dem ekstra sårbare for negativ eksponering. Barn utsatt for vold i nære relasjoner vil karakteristisk ha en svak selv-/emosjonsregulering, og dette kan ofte føre til vansker i sosialt samspill (Kvello, 2015, s. 164). Paulsen (2017) dokumenterer at ungdommer med en vanskelig barndom og oppvekst med omsorgssvikt, bruker lang tid på å bygge relasjoner. Dette som følge av å bli utsatt for vold i nære relasjoner, og utfordringer med å stole på mennesker.

I familier hvor vold i hjemmet forekommer vil det være et generelt høyere stressnivå og flere alvorlige risikofaktorer (Kvello, 2015, s. 385). Dette kan skyldes at barnet påvirkes av volden, men også stresset for konflikter og redselen for voldsutøvelse. Brattbakk (2022) påpeker at foreldrenes stressnivå påvirker barnets muligheter til et godt foreldreskap og oppvekstmiljø. Barn som lever i et hjem preget av vold, kan ha en overdrevet bruk av kamp-, flukt- eller frysreaksjoner når stresset oppstår. For et barn som har opplevd vold i nære relasjoner i oppveksten kan subtile signaler og stimuli minne om erfaringer fra volden. Øverlien (2012) bekrefter at barna oppfatter tegn og stimuli som gjør at barna skjønner at «noe ikke er som det skal». Bersvendsen og Hauge (2018) mener barn allerede som små kunne tolke ansiktsuttrykk,

stemmeleie, bevegelser eller tegn hos voksne for å finne ut om dette var noe som kunne føre til vold. Bersvendsen og Hauge (2018) mener dette skyldes tidligere erfaringer, og at arbeidsmodellene er preget av dette. Barna vil lettere kunne identifisere og reagere på disse signalene fordi de er innarbeidet i arbeidsmodellene deres. Hjernen vil reagere sterkere på sanser og opplevelser som kan minne om volden man ble utsatt for. Man kan for eksempel bli trigget av signaler og opplevelser senere i livet. Mennesker som har opplevd vold i nære relasjoner kan oppleve å få ekstreme stressreaksjoner som ikke harmonerer med utfordringen man faktisk står ovenfor (Kvello, 2015, s. 385). Det kan skyldes at man reagerer med høy beredskap kan være tegn på at hippocampus er svekket. Øverlien (2012) beskriver at en slik beredskap ofte skaper uro og redsel hos barn kan begrunnes med barnas sensitivitet for konfliktsituasjoner. Barns erfaringer med vold i nære relasjoner kan påvirke barnets hjerne og medføre sterkere stressreaksjoner fordi barnet opplever verden som uforutsigbar og utrygg.

Hafstad og Augusti (2019), og Kvello (2015) poengterer at svekket og redusert hippocampus kan skyldes langvarig traumatisering, og at hendelsene påvirker hjernens fungering. Det at hjernen fungerer slik er en overlevelsesfunksjon, som nervesystemet vil fungere etter i lang tid. Bersvendsen og Hauge (2018) dokumenterer for at de tidligere voldserfaringene kan være en belastning i hverdagen til vedkommende, og at verden kan oppleves utrygg selv om man ikke lengre blir utsatt for vold. Både Holt et al. (2022), og Hafstad og Augusti (2019) har begge resultater som viser at barn som har opplevd å bli utsatt for vold i familien, ofte kan oppleve hverdagen som uforutsigbar og truende. Dette vil trolig skyldes barnets negative erfaringer med mennesker, arbeidsmodellene og hjernens plastisitet.

5.1.2 Risiko- og beskyttelsesfaktorer innenfor mesosystemet

Mesosystemer er forbindelsene mellom ett eller flere mikrosystem. Et eksempel på dette kan være forholdet mellom lærer og foreldre, men også forholdet mellom barnets omsorgsperson og et søsken, eller forholdet mellom foreldrene barnet har. Vold i familien er en risikofaktor som kan skape utrygg tilknytning (Kvello, 2015, s. 387). Kvello (2015) mener arbeidsmodellene et barn har legger føringer for hvordan det påvirkes av volden i familien. En familie som opplever vold av et familiemedlem kan ha flere beskyttelsesfaktorer, som blant annet ved at familiemedlemmene kan støtte og gi hverandre trygghet. Øverlien (2012) vektlegger at barn bruker strategier under voldsepisodene. Dette kan være at barna beskytter, støtter og hjelper andre familiemedlemmer. Familiemedlemmene vil også ofte dele samme forståelse, opplevelse og innblikk av hendelsene de blir utsatt for. Familiemedlemmer som er

støttende og bidrar til en god atmosfære i hjemmet, kan bidra med å håndtere og redusere de negative effektene barnet kan oppleve.

5.1.3 Risiko- og beskyttelsesfaktorer innenfor eksosystem

Et eksosystem utgjør arenaer barnet ikke direkte er involvert i, men som er viktig for familien. Dette kan for eksempel være om foreldrene er inkludert i samfunnet og økonomi (Hafstad & Augusti, 2019, s. 34). Løvgren et al. (2017) hevder også at utfordrende familieforhold, som dårlig økonomi, alkoholproblemer, psykisk sykdom og innvandrerbakgrunn hos foreldrene øker sannsynligheten for barns utsatthet av grov vold. Brattbakk (2022) bekrefter også at foreldres økonomi er avgjørende for barns utvikling, men legger til at å investere i materielle, sosiale og kulturelle faktorer ofte stimulerer positiv utvikling hos barn.

Hafstad og Augusti (2019) påpeker at strukturelle og sosiale vilkår for oppveksten har stor betydning for barns utvikling. De sekundære sosialiseringarenaene barnet har kan medføre både risiko- og beskyttelsesfaktorer. Dette kan være både skole og nabolag. De svake ressursene en omsorgsperson har, kan i noen grad kompenseres av de sekundære sosialiseringprosessene. I Norge er det skoleplikt, og dette gjør at alle barn befinner seg på skolen store deler av barndommen. Øverlien (2012) ser på skolen som en viktig faktor for voldsutsatte barn, og mener den kan sees på som en hjelpeinstans. Dette kan skyldes at personalet på skolen kan observere barnets utvikling, samspill med andre og man får hverdagslige observasjoner av barnet. Likevel viser Øverlien (2012) til forskning som viser at skolen har vansker med å oppdage barn som opplever vold i hjemmet, dersom barna ikke forteller om det selv. Holt et al. (2017) viser at forskning på foreldre og terapeuter at fysisk vold i foreldrerelasjon er vanskelig å oppdage og at det kan være grunnen til at volden blir oversett. Dette tilsier at vold i nære relasjoner er vanskelig å oppdage hos både barn og foreldre, og at vold i nære relasjoner lettere blir oppdaget dersom barna forteller om det. På grunn av dette er det avgjørende med gode relasjoner og tillit.

På skolen har barna muligheter til å inngå relasjoner med jevnaldrende barn. Øverlien (2012) ser på skolen som en fin arena for sosial kontakt med andre barn og voksne. Relasjoner kan ha stor betydning for barns utvikling og trivsel. Skolen kan sees på som beskyttelsesfaktor for barn, hvor man kan oppleve trygge rammer og relasjoner. På skolen kan man få tilgang på trygge voksne, og disse kan bli en trygg base for barnet. Trygge relasjoner voldsutsatte barn har kan bidra med beskyttelse, støtte og hjelp. Støttende og trygge tilknytningsforhold, som venner

og familie kan være faktorer som kan dempe barnets utsatthet for vold i nære relasjoner. Øverliens (2012) forskning fremhever viktigheten av skolepersonalet. Hun mener barn trenger «key adults», som viser barnet støtte, er tilgjengelig, lytter og spør gjentatte ganger hvordan man har det. Dette kan sees i sammenheng med Hafstad og Augustis (2019) forskning som viser at barna som ønsket hjelp eller støtte etter undersøkelsen, ville at dette skulle være fra kontaktlæreren deres. Dette viser viktigheten for utsatte barn i å ha en «key adult» på skolen. I motsetning viser Øverliens (2012) forskning at voldsutsatte barn ber om hjelp fra familiemedlemmer og jevngamle venner. Hvem barna forteller om volden kan avhenge av hvem de føler seg trygge på.

«Key adults» kan gjøre at utsatte barn føler seg trygge på skolen, og dette kan gjøre det enklere å skape relasjoner. Dette kan gjøre at barnet forteller om egne følelser, behov og opplevelser. Trygge tilknytningsforhold kan lettere gjøre at barn betror seg til vedkommende med sine problemer og bekymringer. Paulsen et al. (2017) bekrefter dette ved at man lettere kan stille spørsmål og si sin mening når man har en god relasjon. Dette kan bidra til å redusere risikoen for at et barn blir utsatt for vold i nære relasjoner, og trygge tilknytningsforhold kan øke sjansen for at barn forteller om hendelsene, søker hjelp og støtte. Risikofaktorer disse barna kan oppleve på skolen kan være at relasjoner er vanskelig og at de har problemer med å stole på nye personer. Dårlige relasjoner kan minske risikoen for at barnet får hjelp og støtte, og dette kan øke risikoen for at et barn blir utsatt for vold.

Vold i nære relasjoner er et tema som det ikke snakkes mye om, og flere barn vet ikke at dette er ulovlig eller uvanlig. Det at tematikken kan sees på som tabubelagt, kan gjøre det vanskeligere å snakke om og føre til skjulte problemer. Bersvendsen og Hauge (2018) forteller at selv om det er mer åpenhet rundt vold mot barn i dag, er dette noe mange ikke ønsker å snakke om. Øverlien (2012) mener skam (og at temaet er tabubelagt) er grunner som gjør at volden er vanskelig å snakke om. Det at barn ikke har trygge relasjoner og voksne man kan betro seg til kan føre til vansker med å fortelle om hendelsene, og at offeret kan føle seg til bry med problemene sine. Hafstad og Augustis (2019) forskning viser at vold i nære relasjoner er vanskeligere å fortelle om fordi barnet kan ha en sterk lojalitet ovenfor voldsutøveren. Når barnet blir utsatt for vold av en omsorgsperson kan barn oppleve ambivalente følelser. Dette kan begrunnes i barnets lojalitet og tilknytning til omsorgspersonen, og at man er redd for konsekvensene dette kan medføre. Det kan for eksempel handle om bildet barnet har av omsorgspersonen, og at man føler skam og skyld for volden.

Brattbakk (2022) mener nabolaget og lokalmiljøet man bor i gir ulike muligheter for utvikling og sosialt samvær, og påvirker barna direkte og indirekte via foreldrene. Barn begynner ofte på skolen som ligger nærmest, noe som betyr at flere av barna på skolen tilhører samme nabolag. Mennesker som bor i samme nabolag, med barn på samme alder, har større muligheter for å inngå i samme sosiale nettverk. Inkluderende, trygge og støttende voksne i nabolaget, tilbudet av fritidsaktiviteter og uteområder som kan bidra til barns tilhørighet i nabolaget er beskyttende faktorer som kan være med på å redusere forekomsten av vold i hjemmet. Den sosiale støtten i oppvekstmiljøet og det sosiale nettverket kan påvirke barnets tilknytningsutvikling og restituering etter voldshendelsene (Kvillo, 2015, s. 189). Brattbakk (2022) ser også på betydningen av barnets oppvekststed for barnets videre muligheter og sosiale utfall i voksen alder. Brattbakk (2022) legger til at en svak økonomi og begrensede boalternativer, kan føre til at man blir bofast i et miljø og nabolag som er negativt for barnets utvikling. Dette kan være nabolag som er preget av en høy kriminalitetsrate og rusmisbruk. *Hafstad og Augusti (2019) viser at dette er faktorer i oppvekstmiljøer som kan sette barn i utrygge forhold og mer utsatte posisjoner for å oppleve vold og overgrep.* Miljøene barn befinner seg i kan ha betydning for barnet, og gode miljøer kan sees på som beskyttelsesfaktorer, mens dårlige miljøer kan være risikofaktorer for barnets utsatthet av vold.

Barn fra familier med flere risikofaktorer er særlig sårbare, og nabolaget og lokalmiljøet er arenaer som kan være avgjørende for barnas muligheter og utvikling. Dette kan være familier hvor omsorgspersonene inngår i nettverk preget av rusmidler, psykisk sykdom og kriminalitet. Slike problemer vil muligens utsette barna for flere risikofaktorer og kan føre til dårligere oppvekstvilkår. Dette kan skyldes at foreldrene muligens vil være i dårligere stand til å ta vare på barna sine. Dette er risikofaktorer barnet kan oppleve dersom foreldrene inngår i slike nettverk. Risikofaktorer som kan forekomme i et nabolag kan være segregering. Det betyr at man skiller enkelte menneskegrupper ut fra andre i det samme samfunnet. Dette kan for eksempel skje dersom en familie er i et nettverk preget av rusmidler og kriminalitet, og at familien ikke blir inkludert i nabolaget på grunn av dette.

5.1.4 Risiko- og beskyttelsesfaktorer innenfor makrosystemet

Det er ulike faktorer innenfor makrosystemet som kan sees på som beskyttelsesfaktorer for barn. Dette kan for eksempel være lovverk som forbyr vold ovenfor barn. Løvgren et al., (2017)

understreker at *det ikke er relevant hvor grensen for hva som regnes som juridisk straffbart er, men at fysisk bruk av vold ovenfor barn uansett er en krenkelse av barnet.*

Det at dette er lovfestet kan bidra med å redusere forekomsten av vold ovenfor barn. Lovtekstene gir en klar og tydelig beskjed om at vold ikke er akseptabelt og skaper en kultur hvor vold ikke tolereres. Barn er beskyttet for vold i nære relasjoner gjennom flere lovverk, men likevel opplever 1 av 5 barn vold i oppveksten (Hafstad & Augusti, 2019, s. 15).

Det at vold mot barn og unge skjer bak lukkede dører og ikke oppdages er en risikofaktor. Når vold skjer bak lukkede dører er det trolig ingen utenfor familien som vet om voldshendelsene. Bersvendsen og Hauge (2018) forteller om hvordan barna og familien jobber med et normaliseringsarbeid ved å late som at vold ikke skjer, og ved å finne tilbake til den normale hverdagen igjen. Det å skulle skjule og «glemme» voldsepisodene kan sees på som både en risiko- og beskyttelsesfaktor. Det kan være en beskyttende faktor ved at barnet legger fra seg det som har skjedd, og prøver å leve som normalt. På samme måte kan det være negativt ved at barnet ikke får bearbeidet hendelsene og må skjule følelsene sine.

Mennesker er sosiale vesener som lærer best gjennom interaksjon. Når man samhandler med andre opplever man ulike perspektiver og meninger som kan øke vår forståelse av omverdenen. Man kan også lære gjennom samfunnet og dets normer. Kulturelle og sosiale normer kan påvirke holdningene man har til vold, og påvirker hvordan man håndterer vold i hjemmet. Tradisjonelle kjønnsroller og hierarkier kan bidra til økt risiko for vold i nære relasjoner. Slike normer kan føre til at vold i nære relasjoner blir bagatellisert eller ignorert av omgivelsene. Øverlien (2012) forteller at voldsutøverens kulturbakgrunn kan ha betydning for volden som utøves, og at barnas muligheter til å handle i forhold til kulturen er begrenset. Normer som fremmer respektfulle og ikke-voldelige måter å håndtere utfordringer på er noe som kan bidra til å redusere forekomsten av vold i nære relasjoner.

Pengene staten bruker på skole og fritidsaktiviteter kan være avgjørende for barns muligheter. Når staten bruker penger på fritidsaktiviteter, gir dette muligheter for at barn får en pause fra hjemmet. Fritidsaktiviteter kan gjøre at barnet opplever positive opplevelser, skaper sosiale nettverk og relasjoner til andre, og kan derfor sees på som en beskyttelsesfaktor. Brattbakk (2022) ser også på barns muligheter til å bidra og delta på fritidsaktiviteter som er fordel, men at familiens økonomi vil ha en innvirkning på barnets mulighet for deltakelse og kan være en risiko for barnet.

6.0 Avslutning

Vold i nære relasjoner er et alvorlig problem for barnet som blir utsatt. Det kan også sees på som et samfunnsproblem da dette rammer mange mennesker, og at konsekvensene kan bli så store at de går ut over personens helse og livskvalitet. Hafstad & Augusti (2019) viser at det er mange forhold som kan beskytte og dempe farene for at barnet skal bli utsatt for vold i nære relasjoner.

I oppgaven har jeg sett på problemstillingen fra et barneperspektiv «*hva risiko- og beskyttelsesfaktorer er for barn som har opplevd vold, og hvilke konsekvenser dette kan gi barna?*». Jeg har brukt Bronfenbrenners bioøkologiske modell for å vise hvordan sosiale miljøer påvirker barnet, og for å se på ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer barn kan ha i de ulike systemene. Funnene i oppgaven viser at voldsutsatte barn kan oppleve negativ utvikling med tilknytning og emosjonsregulering, traumer og indre arbeidsmodeller. Hvilken grad konsekvensene får er avhengig av risiko- og beskyttelsesfaktorene man utsettes for.

Funnene i oppgaven fremhever at oppvekstmiljøet, nabolaget og nettverket barn har medfører ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer som påvirker barns utsatthet for vold i hjemmet. Videre har vi sett at konsekvensene barna opplever kan ha en sammenheng med beskyttelsesfaktorene som finnes i miljøet. Trygge relasjoner, fritidsaktiviteter og andre familiemedlemmer er eksempler på beskyttelsesfaktorer barnet kan ha. Risikofaktorer kan være foreldres rusbruk og økonomi, et nabolag preget av kriminalitet, samt dårlig tilknytningsevner kan forverre barnets konsekvenser og utsatthet.

Barn som blir utsatt for vold av omsorgsrelasjoner øker risikoen for å bli traumatisert. Funnene viser at dette er hendelser som trolig kan føre til konsekvenser som følger mennesket livet ut, og kan påvirke barnets vekst, utvikling, helse, liv og senere muligheter.

Bowlbys teori påpeker at barns erfaring er med på å danne arbeidsmodeller. Noe som videre legger føringer i møte med verden, andre mennesker og en selv. Derfor kan barns erfaringer med vold i nære relasjoner legge føringer for barnets evne til å stole på mennesker, senere tilknytning og relasjoner. Arbeidsmodellene disse barna har kan være preget av uforutsigbare og utrygge livserfaringer. En konsekvens av å bli utsatt for vold i nære relasjoner kan være at

man har en høy beredskap og kan trigges av ting som minner om volden man har opplevd. Dette er en overlevelsesmekanisme som trolig er en konsekvens av situasjonen barnet har stått i.

Som kommende sosialarbeider har jeg lært at man må jobbe på ulike nivåer, samt prøve å forsterke barns beskyttelsesfaktorer. Dette kan gjøres gjennom individuell hjelp, ved å jobbe med grupper eller samfunnet som helhet. Dette kan bidra med å oppfatte risikofaktorene barn utsettes for på et tidligere tidspunkt.

7.0 Referanseliste:

Aadnanes, M. (2020). *Vold mot barn og unge i nære relasjoner: Barnevernfagleg kunnskap*. Gyldendal Akademisk.

Barnelova. (1981) *Lov om barn og foreldre* (LOV-1981-04-08-7). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1981-04-08-7>

Bersvendsen, A. & Hauge, M. I. (2018). «Da skjønnte jeg at nå smeller det snart». *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 95(2-3), 96-109. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN.1891-1838-2018-02-03-03>

Blindheim, A. (2012). Eftervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89(3), 168-195. <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/ISSN1891-1838-2012-03-05>

Brandtzæg, I., Torsteinson, S. & Smith, L. (2019). *Barn og relasjonsbrudd: Mikroseparasjoner* (Bd 2). Fagbokforlaget

Brattbakk, I. (2022). Foreldres nabolagstrategier for barn og unge: danne, styrke, skjerme. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 63(2), 102-121. <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/tfs.63.2.2>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (2015, 30. oktober). *Hva er vold?* Dinutvei. <https://dinutvei.no/vold-i-naere-relasjoner/hva-er-vold-definisjoner/>

Dalland, O. (2019). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg.). Gyldendal Akademisk

Fellesorganisasjonen. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument* [Brosjyre]. FO <https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

FNs barnekonvensjon. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter* (2003). Regjeringen. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV- 1814-05-17). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1814-05-17-bm>

Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2.utg.). Fagbokforlaget

Hafstad, G. S. & Augusti E-M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten* (rapport 4, 2019). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf

Holt, T., Larsen, L. & Helland, M. S. (2022). Den skjulte volden: foreldre og terapeuters rapportering av fysisk vold mellom foreldre. *Nordisk tidsskrift for familie- og relasjonsarbeid* 50(4), 334-357. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/fokus.50.4.6>

Jacobsen, H. (2009) Fosterbarn med tilknytningsvansker og tilknytningsforstyrrelser- hvilke veilednings- og behandlingsmetoder bør vi anbefale? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 86(1), 40-51. <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/ISSN1891-1838-2009-01-05>

Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner* (2.utg.). Gyldendal akademisk.

Kvello, Ø. (Red.). (2014). *Oppvekstmiljø og sosialisering*. Gyldendal akademisk.

Løvgren, M., Stefansen, K., Smette, I. & Mossige, S. (2017). Barn og unges utsatthet for fysisk vold fra foreldre. Endringer i mild og grov vold fra 2007 til 2015. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 110-124. <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/issn.1891-1838-2017-02-04>

Malt, U. (2022, 24. juni). *Traume*. Store medisinske leksikon. <https://sml.snl.no/traume>

Nordanger, D. Ø. & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer: Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Fagbokforlaget

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet NTNU. (2018, 19. mai). *Litteraturstudie som metode* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=KF3PtpaDsm8>

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet NTNU. (2022). *BSA2900 - Bacheloroppgave i sosialt arbeid*. NTNU. <https://www.ntnu.no/studier/emner/BSA2900#tab=omEmnet>

Paulsen, V., Aune, J. A., Melting, J. K., Stormyr, O. & Berg, B. (2017). Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 84-94. <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/issn.1891-1838-2017-02-02>

Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner (2021). *Frihet fra vold*. Regjeringen <https://www.regjeringen.no/contentassets/9c4fb648c66c4c1eb2e58f645eb870b8/209755-jd-frihetfravold-web.pdf>

Smith, L., Brandtzæg, I. & Torsteinson, S. (2019). *Barn og relasjonsbrudd: Makroseparasjoner* (Bd 1). Fagbokforlaget

Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>

Tetzchner, V. S. (2020). *Utviklingspsykologi* (2.utg.). Gyldendal Akademisk.

Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet- barns strategier*. Universitetsforlaget.

